

Qanunsuz olaraq mənzilə daxil olmaqla digər cinayətlərin törədilməsi zamanı əməlin tövsifi problemləri

Təcrübədə tez-tez rast gəlinən və təqsirləndirilən şəxsin əməlinə hüquqi qiymət verilərkən fikir ayrılıqlarına səbəb olan hallardan biri də qanunsuz olaraq mənzilə daxil olmaqla digər cinayətlərin törədilməsi halında əməlin tövsifi problemidir. Bu problem özünü həm ibtidai araşdırma mərhələsində, həm də məhkəmə icraatında göstərir. Xüsusən də, mənzilə qanunsuz daxil olmaqla törədilən qəsdən adam öldürmə, zorlama və s. cinayətlərdə təqsirləndirilən şəxsin əməli bəzi hallarda cinayətlərin məcmusu ilə tövsif edilsə də, əksər hallarda mənzilə qanunsuz daxil olma digər cinayəti törətmənin üsulu kimi qiymətləndirilərək və şəxsin bilavasitə qəsdinin digər cinayəti törətmək olduğu əsas gətirilərək əməl mənzilə toxunulmazlığını pozma ilə birlikdə tövsif edilmir.

Qeyd olunanlara Saatlı rayon polis şöbəsində istintaqı aparılan cinayət işini misal olaraq göstərmək olar. Belə ki, Saatlı şəhəri, M.P.Vaqif küçəsində yerləşən Neft Kəşfiyyat yataqxanasında yaşayan Qasimov Əlizadə Vaqif oğlu 09.04.2020-ci ildə Saatlı RPŞ-nə ərizə ilə müraciət edərək həmin gün gecə saat 04:30 radələrində qonşuları Bağirov Tofiq Mehdi oğlu və Həziyev Razim Ramiz oğlu tərəfindən döyülərək xəsarət aldığı bildirmiş və həmin müraciət əsasında 10.04.2020-ci il tarixdə Saatlı RPŞ-nin təhqiqat bölməsində cinayət təqibi üzrə məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat açılmışdır. Böyük ictimai təhlükə törətməyən aşkar cinayətlər üzrə məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat aparılmasının nəticələrinə dair 29.04.2020-ci il tarixdə Həziyev Razim Ramiz oğlunun Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.1-ci maddəsində, Bağirov Tofiq Mehdi oğlunun isə Azərbaycan Respublikası CM-nin 128-ci maddəsində nəzərdə

tutulan cinayət əməllərini törətmələrinə dair yekun protokol tərtib edilərək təsdiq edilib Saatlı rayon Məhkəməsinə göndərilmişdir. Saatlı rayon Məhkəməsi 18.05.2020-ci il tarixli qərarı ilə Tofiq Bağirovun və Razim Həziyevin əməllərində Azərbaycan Respublikası CM-nin 157.1-ci maddəsinin tərkib əlamətləri olduğunu əsas göstərərək məhkəməyədək sadələşdirilmiş icraat materialının baxılmasına xitam vermiş və material ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən Saatlı rayon prokuroruna qaytarılmışdır. 20 may 2020-ci il tarixli qərarla Həziyev Razim Ramiz oğlu barəsində Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.1-ci maddəsi ilə, Bağirov Tofiq Mehdi oğlu barəsində isə Azərbaycan Respublikası CM-nin 128-ci maddəsi ilə 200706018 nömrəli cinayət işi başlanılmış və ibtidai istintaqın aparılması üçün aidiyyəti üzrə Saatlı rayon polis şöbəsinin istintaq bölməsinə göndərilmişdir.

11 iyul 2020-ci il tarixli qərarlarla Bağirov Tofiq Mehdi oğlu Azərbaycan Respublikası CM-nin 128-ci maddəsi, Həziyev Razim Ramiz oğlu isə Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.1-ci maddəsi ilə təqsirləndirilən şəxs qismində cəlb edilərək onlara həmin maddələrdə nəzərdə tutulan ittiham elan olunmuş, iş üzrə 15 iyul 2020-ci il

tarixdə tərtib edilmiş ittiham aktı 18 iyul 2020-ci il tarixdə təsdiq olunaraq cinayət işi baxılması üçün Saatlı rayon Məhkəməsinə göndərilmişdir. Saatlı rayon Məhkəməsi dövlət ittihamçısının verdiyi vəsətəti təmin edərək 27 oktyabr 2020-ci il tarixdə Həziyev Razim Ramiz oğlunun Azərbaycan Respublikası CM-nin 127.1 maddəsi, Bağirov Tofiq Mehdi oğlunun isə Azərbaycan Respublikası CM-nin 128-ci maddəsi ilə nəzərdə tutulan cinayət əməlini törətməkdə təqsirləndirilməsinə dair cinayət işinin baxılmasına xitam vermiş və onların əməllərində daha ağır cinayətin əlamətləri müəyyən edildiyindən təqsirləndirilən şəxslərə Azərbaycan Respublikası CM-nin 157.2-ci maddəsi ilə ittiham irəli sürülməsi məsələsinə baxılması üçün cinayət işi ibtidai araşdırmaya prosessual rəhbərliyi həyata keçirən Saatlı rayon prokuroruna qaytarılmışdır.

İstintaqla müəyyən edilmişdir ki, Həziyev Razim Ramiz oğlu Saatlı şəhərində 09 aprel 2020-ci il tarixdə səhər saat 04 radələrində qardaşı Bağirov Tofiq Mehdi oğlu ilə M.P.Vaqif küçəsində yerləşən keçmiş neft yatağı kəşfiyyatçılarınun yataxanasında onunla qonşuluqda yaşayan Qasımov Əlizadə Vaqif oğlunun otağının qarşısına gedərək, arvadı barəsində xoşagəlməz sözlər danışdığına görə aralarında baş vermiş mübahisə zamanı sonuncunun əlindəki plastik borunu alıb onun sol qoluna, qıçına və baldırına vuraraq, sağlamlığının uzun müddətə pozulmasına səbəb olmuş qəsdən sağlamlığına az ağır zərər vurmuş, Bağirov Tofiq Mehdi oğlu isə orada Razim Həziyevlə Əlizadə Qasımov arasında baş vermiş mübahisə zamanı onları ayırarkən Əlizadə Qasımovun onun bacısının ünvanına söyüşlər söydüyü üçün ağız nahiyəsinə bir dəfə yumruqla vuraraq, ona sağlamlığının qısa müddətə pozulmasına səbəb olan qəsdən sağlamlığına yüngül zərər vurmuşdur.

Əlavə istintaqın nəticəsində qəbul olunmuş qərarla cinayət işinin Azərbaycan Respublikası CM-nin 157.2-ci maddəsi ilə olan hissəsi üzrə icraatına öz təsdiqini tapmadığından xitam verilmiş, Saatlı rayon Məhkəməsinin 18.05.2020-ci il tarixli qərarına münasibətdə təqsirləndirilən şəxslər R.R.Həziyev və T.M.Bağirovun əməllərində Azərbaycan Respublikası CM-nin 157.1-ci maddəsinin tərkib əlamətləri olması qənaətinə gə-

lindikdə isə onların barələrində Azərbaycan Respublikası CM-nin 157.1-ci maddəsi ilə cinayət işinin başlanması ilə bağlı zərərçəkmiş şəxs Qasımov Əlizadə Vaqif oğlu şikayətçi olmadığından, habelə cinayət təqibinin başlanmasına prokurorun təşəbbüsü üçün qanunla müəyyən edilmiş əsaslar olmadığından Azərbaycan Respublikası CPM-in 39.1.8-ci maddəsinə əsasən cinayət işinin başlanması rədd edilmiş, təqsirləndirilən şəxslər R.R.Həziyev və T.M.Bağirova qarşı başqa ittiham irəli sürülmədiyindən 21 dekabr 2020-ci il tarixli qərara əsasən cinayət işi baxılması üçün Saatlı rayon Məhkəməsinə göndərilmişdir. Cinayət işi üzrə Saatlı rayon Məhkəməsinin 12.02.2021-ci il tarixi, 1(055)-01/21 sayılı ittiham hökmü çıxarılmışdır.

Göründüyü kimi fikir ayrılıqlarının mövcudluğu yekun qərarın qəbulunda ləngimələrə, son nəticədə cinayət təqibinin tezliyinin təmin edilməsi prinsipinin pozulmasına səbəb olmuşdur.

Qeyd olunan problemin həlli ilə əlaqədar hesab edirik ki, ilk öncə tövsif və cinayətlərin məcmusu anlayışına aydınlıq gətirilməlidir.

Cinayətin tövsifi törədilən konkret cinayət əməlinin cəhətləri ilə cinayət-hüquq normasının dispozisiyasında nəzərdə tutulan tərkib əlamətləri arasında uyğunluğu müəyyən etməklə, müvafiq prosessual sənəddə öz əksini tapan və cinayət-hüquqi nəticələrə səbəb olan əmələ verilən cinayət hüquqi qiymətdir.

Qüvvədə olan Cinayət Məcəlləsində cinayətlərin məcmusu (CM-in 17-ci maddəsi) anlayışını müəyyən edən norma nəzərdə tutulmuşdur. Cinayət Məcəlləsinin 17.1-ci maddəsində cinayətlərin məcmusuna aşağıdakı məzmununda anlayış verilir: «Bu Məcəllənin müxtəlif maddələri ilə nəzərdə tutulmuş iki və ya daha çox cinayətin törədilməsi, həmin cinayətləri törətmiş şəxs onlardan heç birinə görə məhkum olunmamışdırsa və ya qanunla müəyyən edilmiş əsaslar üzrə cinayət məsuliyyətindən azad edilməmişdirsə, habelə bu cinayətlərdən heç birinə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddəti keçməmişdirsə, cinayətlərin məcmusunu yaradır.».

Cinayətlərin məcmusu şəxsin iki və ya daha artıq cinayət törətmə faktına əsaslanır. Bu da özünün sosial-hüquqi nəticələrinə görə konkret cinayətlə müqayisədə daha yüksək təhlükəliliyi

ilə xarakterizə olunur. Qanunvericilik bu cəhəti nəzərə alaraq cinayətlərin məcmusuna görə cəza təyin etmənin xüsusi qaydalarını da müəyyən etmişdir (CM-in 66-cı maddəsi).

Hüquq ədəbiyyatında cinayətlərin “real” və “ideal” məcmusu fərqləndirilir. Cinayət Məcəlləsinin 17.1-ci maddəsində, adı çəkilməsə də, faktiki cinayətlərin real məcmusunun anlayışı verilmişdir. Cinayət Məcəlləsinin 17.2-ci maddəsinin göstərişi belə nəticə çıxarmağa əsas verir, çünki 17.2-ci maddədə cinayətlərin ideal məcmusunun anlayışı təsbit edilmişdir. Orada qeyd edilmişdir ki, «Bir hərəkətlə (hərəkətsizliklə) bu Məcəllənin iki və daha çox maddəsi ilə nəzərdə tutulmuş iki və daha çox cinayətin törədilməsi cinayətlərin ideal məcmusunu yaradır.».

Göründüyü kimi, cinayətlərin real məcmusu zamana görə bir-birindən təcrid olunmuş iki və daha artıq əməlin edilməsi ilə yaranır. Məsələn, şəxsin başqasının şəxsi mülkiyyətində olan əmlakı oğurlaması və xuliqanlıq etməsi. Bunlar müxtəlif vaxtda və müxtəlif hərəkətlərlə törədilən müxtəlif cinayətlərdir.

Yuxarıda qeyd edildiyi kimi, cinayətlərin ideal məcmusu eyni vaxtda edilən bir hərəkətlə iki və ya daha artıq cinayətin törədilməsidir: məsələn, şəxsi öldürmək məqsədilə gecə vaxtı onun evini yandırmaq. Burada həm qəsdən adam öldürmə (CM-in 120-ci maddəsi), həm də şəxsi mülkiyyətdə olan əmlakı qəsdən məhv etmə (CM-in 186-cı maddəsi) cinayətlərinin tərkibləri yaranır.

CM-in 17.3-cü maddəsinə görə, şəxs bu Məcəllənin müvafiq maddələrinə uyğun olaraq cinayətlərin məcmusunu yaradan hər cinayətə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir.

Göründüyü kimi, cinayət çoxluğunun növü kimi, cinayətlərin məcmusunun mövcud olması aşağıdakı cəhətləri nəzərdə tutur:

– məcmuya daxil olan cinayətlərin hər biri müstəqil tövsif edilir;

– bu əməllər törədilmə faktından irəli gələn hüquqi nəticələrini itirmir. Belə ki, məcmuya daxil olan cinayətlərə görə cinayət məsuliyyətinə cəlb etmə müddətinin keçməməsi, habelə bu cinayətlərin heç birinə görə şəxsin mühakimə edilməməsi tələb olunur.

Mənzil toxunulmazlığını pozmaqla digər cinayətin törədilməsi, yəni digər cinayətin törədil-

məsinin üsulu kimi çıxış etməsi zamanı tövsiflə bağlı hansı hüquqi mövqenin rəhbər tutulmasına dair müddəalara qanunvericilik aktlarında, o cümlədən Azərbaycan Respublikası Ali Məhkəməsi və Konstitusiya Məhkəmələrinin Plenum qərarlarında rast gəlinmir. Yalnız, Ali Məhkəmənin “Oğurluq, soyğunçuluq və quldurluğa dair işlər üzrə məhkəmə təcrübəsi haqqında” 03 mart 2005-ci il tarixli qərarında belə bir mövqe öz əksini tapmışdır ki, şəxs «daxil olmaq» əlaməti ilə özgə əmlakının talanması əməlinə təqsirli bilinmişsə, onun hərəkətlərini əlavə olaraq CM-nin 157-ci maddəsi ilə də tövsif etməyə ehtiyac yoxdur. Belə ki, bu cür qanunsuz hərəkət oğurluq, soyğunçuluq və ya quldurluq cinayətlərinin tövsifedici əlamətləridir.

Bənzər müddəə A.V.Brilliantovun müəllifi olduğu Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyasında da təsbit edilmişdir.

Buradan belə bir nəticə çıxarmaq olar ki, mənzil toxunulmazlığını pozma digər cinayətin törədilməsinin üsulu kimi çıxış etdikdə və tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmadıqda şəxs zəruri əsaslar olduqda cinayətlərin məcmusu qaydasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməlidir. Bununla bağlı Y.İ.Skuratov və V.M.Lebedevin müəllifləri olduğu Rusiya Federasiyasının Cinayət Məcəlləsinin Kommentariyasında göstərilmişdir ki, mənzil toxunulmazlığını pozma digər cinayətin törədilməsinin üsulu kimi çıxış etdikdə (məsələn, zorlama, qəsdən adam öldürmə) və tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmadıqda şəxs cinayətlərin məcmusu qaydasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilir.

Qeyd olunanları nəzərə alaraq hesab edirik ki, mənzil toxunulmazlığını pozma digər cinayətin törədilməsinin üsulu kimi çıxış etdikdə və tövsifedici əlamət kimi nəzərdə tutulmadıqda şəxs zəruri əsaslar olduqda həm mənzil toxunulmazlığını pozma, həm də digər müvafiq cinayətlərə görə cinayətlərin məcmusu qaydasında cinayət məsuliyyətinə cəlb edilməlidir.

Sabir Musayev
Baş Prokurorluğunun Prokurorluqda
İstintaqa nəzarət idarəsinin
böyük prokuror-metodisti
II dərəcəli hüquqşünas

**ŞƏHİDLƏRİMİZİN QƏHRƏMANLIĞI
NƏTİCƏSİNDƏ BU GÜN BİZİM BAYRAĞIMIZ
AZAD EDİLMİŞ TORPAQLARDA UCALIR,**

xalqımız, dövlətimiz müzəffər dövlət, müzəffər xalq kimi yaşayır
və bundan sonra əbədi yaşayacaq.

İLHAM
ƏLİYEV
AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ

PresidentIlhamAliyev
 azpresident

presidentaz
 presidentaz